

Mgr Justyna Zygmunt
Katedra Prawa Własności Intelektualnej

Streszczenie rozprawy doktorskiej p.t. „Fair use na gruncie polskiego i europejskiego prawa autorskiego. O potrzebie transplantu prawnego”,
przygotowanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Ryszarda Markiewicza.

Niniejsza rozprawa realizuje trzy zasadnicze cele badawcze: (1) identyfikuje pozytywne i negatywne konsekwencje wywoływane przez zamknięty katalog przepisów o dozwolonym użytku przyjęty w polskim i wspólnotowym prawie autorskim; (2) dowodzi celowości przeprowadzenia zmian w zakresie polskiego i wspólnotowego prawa autorskiego, oraz (3) wskazuje optymalną metodę pozwalającą na poprawę poziomu pewności i elastyczności prawa regulacji, a w szczególności ocenia, czy transplanta prawny klauzuli *fair use* byłby ku temu właściwym narzędziem.

Na potrzeby realizacji w/w celów badawczych analizie poddano poniższe zagadnienia.

W pierwszej kolejności objaśniono pojęcie „transplantu prawnego”, w tym wykazano, iż zapożyczanie rozwiązań prawnych może przybierać różne formy w zależności od celu obranego przez prawodawcę państwa-biorcy oraz przedstawiono czynniki, od których zależy powodzenie transplantu prawnego. Następnie zbadano sposób, w jaki przedmiot regulacji powinien determinować wybór formy regulacji aby wykazać, iż materia dozwolonego użytku wymaga wprowadzenia w jej zakresie klauzuli generalnej. Kolejny rozdział zawiera analizę historyczną mającą na celu ukazanie ewolucji amerykańskiego i kontynentalnego prawa autorskiego, która wykazała, iż prawo autorskie w systemach *common law* i *civil law* wywodzą się z podobnych założeń filozoficznych, co stanowi istotny czynnik przemawiający za możliwością przeprowadzenia transplantu prawnego.

W kolejnych rozdziałach scharakteryzowano aktualnie obowiązujące polskie i wspólnotowe regulacje w zakresie dozwolonego użytku pod kątem realizacji przez nie wartości pewności i elastyczności prawa. W ramach analizy wykazano, iż kwestia wykładni przepisów o dozwolonym użytku w Polsce i UE stwarza istotne problemy i wywołuje spory doktrynalne. Kontrowersje dotyczą zarówno charakteru przepisów o dozwolonym użytku, jak i samych metod interpretacji. Brak czytelności dopuszczalnych metod wykładni uniemożliwia ustalenie dopuszczalnego zakresu eksploatacji utworów, co istotnie obniża poziom pewności prawa. Wykazano, iż polskiej i europejskiej regulacji dozwolonego użytku brakuje nie tylko pewności prawa, ale także elastyczności prawa, a to z uwagi na brak otwartej klauzuli w ramach regulacji, która pozwoliłaby na dopuszczenie innowacyjnych form korzystania z utworów oraz wzięcie pod uwagę norm społecznych i istotnych okoliczności stanów faktycznych, które nie znajdują odbicia w przepisach. W opracowaniu wykazano,

iż braki w zakresie pewności i elastyczności prawa dodatkowo pogłębia instytucja testu trójstopniowego. Ponadto udowodniono, iż braki te nie mogą zostać w całości uzupełnione poprzez powoływanie się na konwencyjne prawa podstawowe oraz przepisy konstytucji. Na koniec rozważań poświęconych dozwolonemu użytkowi w Polsce i Europie przeprowadzono analizę wyników badań społecznych w celu zilustrowania konfliktu interesów uprawnionych i użytkowników oraz zidentyfikowania jego „punktów zapalnych”, co jest niezbędne dla kompletnej debaty dotyczącej zmian prawnych.

W dalszej kolejności opisano amerykańską regulację dozwolonego użytku, kładąc szczególny nacisk na klauzulę *fair use*, oraz ukazano praktyczne różnice w stosowaniu klauzuli *fair use* oraz zamkniętego katalogu przepisów. Amerykańska klauzula *fair use* została poddana ocenie pod kątem: gwarantowania elastyczności i pewności prawa, zgodności z testem trójstopniowym oraz kreowania kosztów. Analiza obcych rozwiązań prawnych została uzupełniona o informacje dotyczące państw, które przeprowadziły transplant prawny klauzuli *fair use* oraz tych, które prowadziły bądź prowadzą w tym kierunku badania lub prace legislacyjne.

Rozprawa kończy się opisem metod, przy użyciu których mogłoby dojść do zwiększenia poziomu elastyczności i pewności prawa polskiego oraz europejskiego prawa autorskiego, w tym poddaje ocenie możliwość przeprowadzenia transplantu prawnego klauzuli *fair use*.

Kraków, 22.10. 2017 r.

Justyna Zygmunt

